

Немања Митровић

НАНСИ, БЛАНШО:
„РАЗДЕЛОВЉЕНА ЗАЈЕДНИЦА“
И „ЗАЈЕДНИЦА КОЈА СЕ НЕ
МОЖЕ ПРИЗНАТИ“

Факултет за медије и
комуникације
Универзитет Сингидунум

(Leslie Hill, *Nancy, Blanchot: A Serious Controversy*, Rowman and Littlefield International, London and New York, 2018, pp. 304)

Књига Леслија Хила, једног од најчувенијих проучавалаца дела Мориса Бланшоа,¹ *Нанси, Бланшо: озбиљна расправа* (*Nancy, Blanchot: A Serious Controversy*), тиче се расправе између Бланшоа и Жан-Лик Нансија о проблему заједнице. Та расправа почела је фебруара 1983. године, кад је Нанси објавио прву верзију есеја „Разделовљена заједница“ („*La Communauté désœuvrée*“²) у часопису *Aléa*. У децембру исте године, Бланшо објављује књигу *Заједница која се не може признати* (*La Communauté inavouable*)³ инкорпорирајући у тај текст и приказ прозног текста Маргерит Дирас *Болести смрти* (*La Maladie de la mort*), који је претходно објавио у часопису *Le Nouveau Commerce*.

Међутим, и то је једна од вредности Хилове књиге: она показује да је поменута расправа заправо започела много раније, а указује и на њен наставак (и последице тог наставка) анализом текстова које је на поменути тему Нанси наставио да објављује после Бланшоове смрти у фебруару 2003. године.

Тема ових текстова није само проблем заједнице већ и разумевање дела Жоржа Батаја и пројекта *Acéphale*⁴; улога књижевности

1 Неке од Хилових претходно објављених књига су: *Blanchot: Extreme Contemporary* (1997), *Bataille, Klossowski, Blanchot: Writing at the Limit* (2001), *Radical Indecision: Barthes, Blanchot, Derrida, and the Future of Criticism* (2010), *Maurice Blanchot and Fragmentary Writing: A Change of Epoch* (2012).

2 Есеј је објављен на хрватском језику у преводу Томислава Медака. Види Jean-Luc Nancy, *Dva ogleda: Razdjelovljena zajednica, O singularnom pluralnom bitku*, Multimedijski institut, Zagreb, 2003. Међутим, ово није текст објављен у часопису *Aléa* већ дужа верзија из 1986, која се налази у књизи *La Communauté désœuvrée*. Нове верзије овог есеја појавиће се 1990. и 1999.

3 Преводи наслова преузети су из текста Ивана Миленковића. Види Ivan Milenković, „Nancy sa Nancyjem, ili: zajednica prokaženih“, <https://www.mi2.hr/2014/08/nancy-sa-nancyjem-ili-zajednica-prokazenih/> (приступљено: 2. 8. 2020).

4 Жорж Батај основао је *Acéphale* 1936. године. *Acéphale* је у исто време и име часописа који је излазио између 1936. и 1939, али и тајног друштва. О самом друштву се, пошто

у тумачењу онога што се подразумева под заједницом и повлачењу разлике између књижевности и мита; разумевање политичког и покушај редефинисања како значења тако и читаве праксе политичког, као и танане разлике у разумевању одређених термина, које указују на кључне тачке мимоилажења између Нансија и Бланшоа.⁵

Основни проблем с којим се приказивач Хилове књиге сусреће јесте тај да, осим Нансијевог почетног текста и приче Маргерит Дирас, друга дела о којима Хил пише нису преведена на наш језик. Проблем се не тиче само преводилачких решења већ и покушаја да се представи књига која анализира нешто о чему постоји мало трагова у нашој култури. На пример, главни оквир расправе тиче се Батајевог дела, прецизније, његових списа о заједници који се налазе у часописима *La Critique sociale* (1939), *Acéphale* (1936–1939), књизи *Унутрашње искуство* (*L'Expérience intérieure*), као и у незавршеним пројектима *Граница корисности* (*La Limite de l'utile*) и *Суверености* (*La Souveraineté*). Такође, како бисмо разумели први део Бланшоове *Заједнице која се не може иризнајти*, потребни су нам његови текстови о Батају који се налазе у *Бесkonaчном разговору* (*L'Entretien infini*) и *Пријатељству* (*L'Amitié*). Књига Леслија Хила ће разочарати читаоца који очекује увод у расправу између Нансија и Бланшоа јер је заправо у питању критички осврт на читаву дебату, који захтева подробно познавање материјала који се у њој помиње.⁶

У текстовима о поменутој расправи често се наводи како је Бланшо својим одговором Нансију увео млађег филозофа на велика врата француске културне сцене.⁷ Лесли Хил показује да овакво становиште нема упоришта у стварности. Још током седамдесетих година

је било тајно, мало зна, али познато је да је Батај организовао ноћне састанке у шуми, поред храста кога је погодио гром. Такође, Батај је био фасциниран и идејом људске жртве, чак је међу члановима било и разговора о жртвовању, али се оно никада није одиграло. Сваки од чланова био је вољан да буде жртвован, али нико није желео да прихвати улогу целата.

5 Придев *désœuvrée* из наслова Нансијевог књиге се односи на појам *désœuvrement*, који има веома важну улогу у Бланшоовим есејима. Енглески превод речи *désœuvrement* зависи од преводиоца и решења су досад била *worklessness* или *unworking*. Томислав Медак се определио за *разјеловљење*, које без икакве сумње захвата један аспект овог термина, онај који је повезан с једном од основних одлика књижевног дела, али треба имати у виду да *désœuvré* означава и некога ко је лишен било какве активности, некога ко ништа не ради.

6 За неку врсту увода и кратког приказа расправе између Нансија и Бланшоа види Leslie Hill, *Blanchot: Extreme Contemporary*, Routledge, London and New York, 1997, 158–221.

7 Иван Миленковић заступа слично становиште: „Млади и још неразвикани филозоф (Nancy) иписује текст на који реагује, у том тренутку, једна од најјутцајнијих фигура француске интелектуалне сцене (Blanchot), што не само да млађег филозофа на велика врата уводи на културну сцену већ покреће својеврсну теоријску лавину чији се учинци, на овај или онај начин, осећају и данас.“ Види Ivan Milenković, „Nancy sa Nancyjem, ili: zajednica prokaženih“, <https://www.mi2.hr/2014/08/nancy-sa-nancyjem-ili-zajednica-prokazenih/> (приступљено: 2. 8. 2020).

двадесетог века Нанси је објавио *Дискурс синкоје: 1. Лојодегалус* (*Le Discours de la syncope: 1. Logodaedalus*), где не само да критикује концепт „неодлучивости“ већ се бави и испитивањем границе између филозофије и књижевности. Поред Канта, две друге важне референце у овом делу су Батај и Бланшо. Током 1978. године, заједно с Филипом Лаку-Лабартом, Нанси објављује *Књижевни ајсолуји* (*L'Absolu littéraire*), књигу која се бави фрагментарним списима немачких романтичара и дугачак увод ове књиге веома много дугује Бланшоовом делу. Наиме, не треба заборавити да је Бланшоово чувено дело у фрагментима *Корак (не) на ону страну* (*Le pas au-delà*) објављено још 1973. године. У јулу 1980. Лаку-Лабарт и Нанси организовали су конференцију у Серизију посвећену делу Жака Дерида,⁸ а после конференције основали су сада већ легендарни Центар за филозофско истраживање политичког (*Centre de recherches philosophique sur le politique*). Такође, у пролеће 1982, делом као одговор на Бланшоово дело *Писање њројасџи* (*L'Écriture de désastre*), Нанси и Лаку-Лабарт објављују дијалог „Noli me frangere“.

Овај контекст, који Лесли Хил брижљиво оцртава у својој књизи, показује не само да Нанси није био млади филозоф коме је био потребан Бланшо ради изласка на велику сцену него и начин на који се Нанси, у првом периоду своје каријере, односио према Бланшоовом делу. Нансијева техника се, у најкраћим цртама, може описати на следећи начин: он се позива на Бланшоа наизглед с одобравањем, али само зато да би се на крају дистанцирао од њега. Сличном техником служи се и Бланшо у *Заједници која се не може њризнајџи*. Током читања првих неколико страница првог дела књиге „Негативна заједница“ („La Communauté négative“), Бланшо верно прати Нансија из „Разделовљене заједнице“. Он чак понавља и неколико цитата из Батајевог дела које је Нанси већ употребио у свом тексту. Лесли Хил указује да између њих двојице постоји више веома важних тачки слагања, од којих је свакако најважније одбијање сваке заједнице засноване на имагинарној фузији њених чланова, носталгији за том фузијом која је некада негде давно постојала, или на неком националистичком миту. Такође, обојица сматрају да бавити се питањем заједнице заправо значи бавити се самом могућношћу филозофије. Међутим, разлике у њиховим становиштима постају очигледне кад обратимо пажњу на речник којим се Нанси и Бланшо служе у анализи проблема заједнице и у њиховом читању Батаја.¹⁰ Нанси покушава да поново мисли о проблему заједнице преко ре-артикулације

8 Види *Les Fins de l'homme à partir du travail de Jacques Derrida: colloque de Cerisy, 23 juillet–2 août 1980*, Éditions Galilée, Paris, 1981.

9 Поред религијског контекста, референца је очигледно и на Бланшоово „Noli me tangere“, које се помиње у *Књижевном њросџору* (*L'Espace littéraire*) и другим делима.

10 Интересантно је да Нанси користи термин *désœuvrement* који се код Бланшоа још у *L'Entretien infini* трансформисао у „l'absence de livre“.

Mitseina („бивствовање-са“, које Нанси преводи као *l'être-avec*) и реинтерпретације Хајдегерове филозофије. Бланшо Нансијеву реинтерпретацију заједнице и редефинисање Хајдегеровог пројекта фундаменталне онтологије ситуира у левинасовски контекст. Наравно, неслагања су најочигледнија приликом читања Батаја и (неуспелог) пројекта људског жртвовања.

Прва три поглавља Хилове књиге представљају детаљну анализу контекста који је претходио расправи из 1983. и пажљиво читање „Разделовљене заједнице“ и *Заједнице која се не може љризнаји*. Међутим, наредна три поглавља доносе нов полемички тон. У тим поглављима је и права вредност Хиловог пројекта. Промена приступа код Нансија условила је и промену тона у књизи Леслија Хила. Он пише како Нанси почиње да се поставља у односу на Бланшоа позивајући се на његову проблематичну политичку прошлост, тачније на текстове који су током тридесетих година двадесетог века били објављени у десничарским часописима *Combat*, *Le Rempart* и *L'Insurgé*. Поменуто писање Нанси потом повезује с Бланшоовим размишљањима о заједници из *Заједнице која се не може љризнаји* тврдећи како она заправо отеловљују опасну и носталгичну жељу за митским и религијским заједништвом (*communio*). Задатак који је Хил себи задао јесте да минуциозним испитивањем Нансијевих и Бланшоових текстова покаже како то нипошто није случај.

Хилов приступ текстовима потпуно је супротан Нансијевом. У новембру 2001. године, у књизи *Сучељена заједница* (*La Communauté affrontée*), и поред посвете Бланшоу, наилазимо на прве знаке Нансијевог антагонизма. Он каже како је ову књигу одлучио да напише без консултовања онога о чему пише, те да ће његов текст бити конструисан само на основу сећања на оно што је некад прочитао.¹¹ Дакле, Нанси први пут изражава дубоку резервисаност према Бланшоовом разумевању заједнице на један чудан начин – без поновног читања или цитирања Батајевих и Бланшоових текстова. У поменутој књизи Нанси почиње на одсутну фигуру Бланшоа да пројектује остатке католичког мишљења (дубоко укореењени католицизам), тобожње неразрешено осећање кривице због предратне екстремно десне политике, као и антисемитске ставове.

И Лесли Хил у студији *Нанси, Бланшо: озбиљна расљрава* и Кристофер Финск у *Последњим корацима*¹² указују како ситуација постаје још проблематичнија у књизи *Морис Бланшо, љолијичка сљрасљ* (*Maurice Blanchot, passion politique*), где Нанси објављује писмо које је Бланшо 1984. послао Рожеу Лапорту и у коме говори о

11 „... j'ai décidé d'écriture ces lignes sans revenir aux textes, laissant ici l'espace à la mémoire qui seule peut redonner le mouvement alors suivi et imprimé en moi: relire me ferait réécriture l'histoire.“ Види Jean-Luc Nancy, *La Communauté affrontée*, Éditions Galilée, Paris, 2001, 35.

12 Види Christopher Fynsk, *Last Steps: Maurice Blanchot's Exilic Writings*, Fordham University Press, New York, 2013, 279–281.

својим политичким ставовима из тридесетих година прошлог века. Нанси одлаже давање суда о поменутом писму, али потом из њега почиње да конструише Бланшоову тобожњу мисао о заједници коју потом повезује са *Заједницом која се не може њризнајти*. Такође, тобожња „мржња према Јеврејима“ приписана је Бланшоу зато што је он заправо католик „по души и конституцији“ (*Ibid.*, 37). Хил описује нову Нансијеву технику у приступу Бланшоу на следећи начин: Нанси претпоставља како боље од Бланшоа зна шта је овај хтео да каже, али ни у једном тренутку не показује жељу да поново прочита оно што је Бланшо заиста написао. Из тог разлога се нечитање онога што је Бланшо написао претвара у читање онога што Нанси замишља да је Бланшо написао.

У пројекат Нансијеве критике Бланшоа укључује се и Мишел Сурја¹³ 2014, и тада Нанси почиње експлицитно да користи Бланшоове тобожње политичке ставове из тридесетих година двадесетог века како би критиковао *Заједницу која се не може њризнајти*. Међутим, он те новинске чланке не цитира, нити их анализира, већ то оставља Сурји и другима, док Сурја, Џефри Мелман и остали оправданост њихових напада на Бланшоа проналазе у томе што Нанси у Бланшоовим текстовима препознаје десничарке и антисемитске ставове.¹⁴ Такође, и Сурја и Нанси сматрају како је Бланшо у свом читању Батаја покушао да успостави додатни ауторитет тако што се представљао као један од најбољих Батајевих пријатеља (*l'ami par excellence de Bataille*)¹⁵, формулишући аргумент који је у потпуности заснован на одбијању да се чита оно што је Бланшо заиста написао.¹⁶

Књига Леслија Хила се против оваквог (не)читања бори и начелно, али и на практичан начин зато што је у потпуности заснована на пракси „пажљивог читања“. Она није апологија Бланшоа, јер њему тако нешто није ни потребно – сам Бланшо на више места пише *све се брише, све мора бијти избрисано (touts'efface, tout doit s'effacer)* – већ страствена и прецизна одбрана студија Бланшоа. У питању је позив на пажљиво читање текстова једног значајног писца и теоретичара чије је дело и даље углавном непрочитано.

13 Првенствено се мисли на *Lignes 43: Les politiques de Maurice Blanchot: 1930–1993*, март 2014, које је Сурја уредио, као и на његову књигу *L'Autre Blanchot. L'écriture du jour, l'écriture de la nuit*, Gallimard, Paris, 2015. Он тврди како се „случај Бланшо“ нимало не разликује од „случаја Хајдегер“.

14 То нас води парадоксалним ситуацијама које постоје, рецимо, у Мелмановом приказу књиге Кристофера Финска: у приказу од четири стране, једна страна посвећена је Финској књизи, а три критици Бланшоових политичких ставова. Види Jeffrey Mehlman, „Review of Christopher Fynsk, *Last Steps: Maurice Blanchot's Exilic Writing*, New York: Fordham University Press, 2013“, in: *H-France Review*, Vol. 15 (2015), No. 27.

15 Види Jean-Luc Nancy, *La Communauté désavouée*, Éditions Galilée, Paris, 2014, 54 и Michel Surya, *Sainteté de Bataille*, Éditions de l'éclat, Paris, 2012, 103.

16 Види Maurice Blanchot, „L'Amitié“, y: *L'Amitié*, Gallimard, Paris, 1971.